

Kuvaus Suomalaisen Kirjallisuuden Seurasta v. 1840

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura joutui 1840- ja 1850-luvun taitteessa viranomaisten epäilyksien kohteeksi. Sen ou- nasteltu vaarallisuus oli yhtenä syynä v. 1850 julkaistuun tunnettuun asetukseen suomen kielellä sallittavista painotuoteista. Tämä kehitys on kuten tunnettua perinpohjaisesti esitetty Yrjö Nurmion teoksessa »Taistelu suomen kielen asemasta 1800-luvun puolivälissä» (1947)¹. Siinä todetaan myös, että seura joutui yhdistyksistä annetun asetuksen johdosta anomaan v. 1849 vahvistusta säännöilleen ja oikeutta toimintansa jatkamiseen.² Sen yhteydessä tuli osaltaan puheeksi se, millaiseksi seuran asema ennen tuota vuotta oli käsitetty.

Toiminnan jatkamista tarkoittavassa anomuksessa esimies professori Rein ja sihteeri maisteri Elmgren esittivät, että v. 1831 »useat Suomen pääkaupungissa Helsingissä asuvat» ja »etupäässä Keisarilliseen Alexanderin Yliopistoon kuulu-

vat» kansalaiset olivat yhtyneet perustamaan seuran. Yliopiston statuutteihin liittyvän kurinpitäjärjestyssäännön 22. §:n mukaan oli rehtorilta anottu ja saatu lupa tämän yhdistyksen perustamiseen.³ Kurinpitösäännön 22. §:ssä tosin säädettiin vain, että jos ylioppilas aikoi liittyä avoimeen kirjalliseen yhdistykseen, oli hänen siihen saatava rehtorilta lupa, mutta itse asiassahan tämä pykälä koski vain harvoja seuran perustajajäsenistä. Seuran katsottiin kuitenkin kuuluvan yliopiston piiriin ja suojelukseen. Vuoden 1849 anomuksessa esitetään, että kuitenkin pidettiin tarpeellisenä ilmoittaa yritys Hänen Keisarillisen Majesteettinsa hyväksyttäväksi, sen jälkeen kun »myös muita Suomen kansalaisia oli seuraan liittynyt». Tässä tarkoituksessa lähetettiin asiaa koskeva kirjelmä yliopiston vt. kanslerille kreivi Rehbinderille Pietariin. Vastausta ei kuitenkaan saapunut, mutta seura jatkoi toimin-

¹ Nurmio, mts. 107—129. ² Nurmio, mts. 116—117.

³ Anomus senaatin arkistossa AD 610/35 CE 205/21 1849 SVA. Rehtorin lupa mainitaan myös S. Elmgrenin laajahkossa esityksessä »Berättelse om Finska Literatur-Sällskapet i Helsingfors under de första 17 åren» (Suomi 1847) s. 10.

taansa tietäen »hyvää tarkoittavat ja lojailit pyrkimyksensä». Tässä menettelyssä sitä vahvisti tieto siitä, että kreivi Rehbinder samoin kuin useat muut korkeat valtionvirkamiehet olivat suostuneet seuran kunniajäseniksi. Niin ikään seura tulkitse toimintansa hyväksymiseksi sille myönnetty suostumukset anomuksiin vapaakirjeoikeudesta v. 1843 ja kirjapainon perustamisluvasta v. 1846.

Tämän kirjoittajan ei ole onnistunut kanslerinarkistosta löytää vuoden 1849 anomuksen edellyttämää aikaisempaa anomusta, joka siis olisi vt. kanslerin kautta osoitettu hallitsijalle. Elmgrenin laajahko historiikki ei myöskään mainitse mitään tätä tarkoittavaa päätöstä tai kirjelmää. Näyttääkin siltä, että vuoden 1849 anomuksen laatijoille olisi tapahtunut virhe: anomuksessa mainittua aikaisempaa anomusta ei liene koskaan lähetetty. Jo se seikka, ettei tällaiseen viralliseen anomukseen viitattaessa esitetä päiväystä tai muuta signumia, osoittaa sen olleen vain muistikuva; ilman tällaista mainintaahan ei voitu odottaa, että asiaa valmisteleva virkamies voisi löytää tuon tarkoitetun asiakirjan uudemman anomuksen tueksi.

Huomio kiintyy niin ollen mainintaan Rehbinderin suostumisesta seuran kunniajäseneksi. Tätä pyytävä kirje onkin tallalla,⁴ ja kahdestakin syystä näyttää siltä, että juuri se on ollut vuoden 1849 anomuksen laatijain mielessä heidän puhuessaan kreivi Rehbinderille lähetetystä (hallitsijalle osoitetusta) kirjeestä. Toisaalta kirjelmän säilytys yliopiston kanslerinviraston asiakirjojen joukossa osoittaa, että Rehbinder ei ole pitänyt asiaa puhtaasti henkilökohtaisena tai esim. ministerivaltiosihteerin toimialaan kuuluvana. Hän on ilmeisesti käsittänyt

saaneensa kutsun yliopiston korkeimpana hallitusmiehenä ja siis myös välillisesti SKS:n ylimpänä valvontaviranomaisena. Rehbinder tuskin tiesi tai muisti SKS:n perustamisen yhteydessä annettua rehtorinsuojelusta, mutta hänen kannaltaan (niin kuin ilmeisesti kaikkien) oli SKS:n kuuluminen yliopiston piiriin luonnollinen ja notorinen asia. Toisaalta: jos seura ennen tätä v. 1840 tapahtunutta kunniajäseneksipyyntöä⁵ olisi lähettänyt puheena olleen kirjeen hallitsijalle, se varmastikaan ei olisi Rehbinderille v. 1840 osoitettuun kirjeeseen liittännyt lyhyttä esitystä seuran tarkoituksesta ja vaiheista. Tuolloisen sihteerinsä C. H. Ståhlbergin laatiman katsauksen se nyt kuitenkin lähetti Pietarin korkealle auktoriteetille. Ståhlbergin kirjoittama esittely lienee tulkittava siksi SKS:n poliittista vaarattomuutta osoittavaksi Pietariin lähetetyksi selostukseksi, joka näyttää yhdeksän vuotta myöhemmin olleen silloin uhanalaiseksi joutuneen seuran johtomiesten mielessä.

Rehbinder, joka ei ilman muuta ottanut vastaan kaikkia hänelle tarjottuja kunnianosoituksia,⁶ näyttää pitäneen SKS:n pyyntöä ystävällisenä — vt. kanslerille suorastaan luonnollisenakin — ja suostui enemmiltä kommentaareilta ja kiitollisuutensa ilmaisten tarjottuun kunniajäsenyyteen.⁷ Vuonna 1835 seura oli kunniajäsenikseen kutsunut arkkipiispa Melartinin ja Porvoon piispan Molleranderin, v. 1838 prokuraattori Walleenin, v. 1840 Rehbinderin lisäksi kenraalikuvernöörin, kenraaliadjutantti, ruhtinas Menschikoffin sekä kenraalikuvernöörin sijaisen ja yliopiston vt. sijaiskanslerin jalkaväenkenraali Thesleffin; v. 1844 kutsuttiin kunniajäseniksi ministerivaltiosihteeriksi, kreivi Armfelt sekä senaatin

⁴ Kanslerinviraston aktit 1840. Helsingin yliopiston arkisto.

⁵ Vuoden 1849 kirjeen edellyttää, että anomus oli kunniajäseneksi pyytämistä aikaisempi. Kreivi Rehbinder ei sitä paitsi ehtinyt olla vuottakaan kunniajäsenenä ennen kuolemaansa.

⁶ Vrt Uunio Saalas, Carl Reinhold Sahlberg s. 371—372.

⁷ Rehbinderin kirjeluonnos SKS:lle Turusta 28. VIII/9. 1840. Conceptbillet 24, Rehbinderin kokoelma XIII, SVA.

molempien osastojen varapuheenjohtajat vapaaherra Mellin ja salaneuvos von Haartman.⁸

Vaikka siis näyttää siltä, ettei vuonna 1849 mainittua laillistamishakemusta olisi tehty, on ilmeistä, että SKS:n olemassaoloa ja sen aikaisempaa toimintaa pidettiin täysin legitimiinä ja ymmärrettiin se nimenomaan yliopistoon liittyväksi litterääriksi seuraksi. Niinpä kun tohtori Rabbe v. 1832 SKS:ssa ehdotti koulukirjojen käännättämistä suomeksi, hylättiin tämä aloite, koska seura näitä nimenomaisesti rahvaalle tarkoitettuja teoksia julkaistessaan näyttäisi tahtovan ruveta kansankasvatustalokseksi (hvarigenom Sällskapet skulle synas vilja konstituera sig till en uppfostningsanstalt för folket).⁹ Vaikka tästä käsityksestä jo pian luovuttiinkin, alkoi seura muuttaa luonnettaan vasta v. 1844, jolloin pontevasti ryhdyttiin hankkimaan jäseniä myös talonpoikaissäädystä. Näille samoin kuin ylioppilaille vahvistettiin alhaisempi jäsenmaksu, ja Maamiehen Ystävässä J. V. Snellman teki propagandaa seuraan liittymisen puolesta.¹⁰ Sitä ennen olikin SKS:aan kuulunut vain viitisen talonpoikaissäädyn jäsentä, nimittäin v. 1835 liittynyt talollinen ja kirkonisäntä Adam Adaminpoika Jaakkola, v. 1836 liittyneet lautamies Pentti Lyytinen ja lukkari Matti Saxberg ja v. 1842 liittynyt kuudennusmies Pietari Makkonen; v. 1844 liittynyt »kirjuri» Johan Pynninen kuulnee myös tähän ei-akateemisten ryhmään, kenties myös samana vuonna kirjoittautunut »kauppamies» Abraham Keldan. Mitään mullistavaa lisäystä ei kuitenkaan vuoden 1844 jälkeenkään ole havaittavissa.¹¹ V. 1849, jolloin seuran tekemä anomus toiminnan jatkamisesta hyväksyttiin, kiellettiin ottamasta jäseniksi talonpoikia, käsityöläisiä yms.

Vuosi 1844 tiesi kuitenkin käännekohtaa SKS:n yleisessä jäsenistön kasvussa. Kun seuraan 1832—1837 oli vuosittain liittynyt melko runsaasti jäseniä (v. 1831 perustajajäsenten lisäksi 16, v. 1832 peräti 81, v. 1833 25, v. 1834 33, v. 1835 41, v. 1836 49 ja v. 1837 38), aleni uusien jäsenten määrä tuntuvasti 1838—1843; vain yliopiston riemujuhlavuonna 1840 se hiukan nousi (v. 1838 10, v. 1839 13, v. 1840 35, v. 1841 18, v. 1842 23 ja v. 1843 10). Mutta vuonna 1844 seura sai uusia jäseniä enemmän (54) kuin minään vuonna 1832:n jälkeen,¹² ja samana vuonna väiteltiin julkisuudessakin seuran luonteesta: oliko sen oltava oppinut yhdistys vai yleinen kansalaisyhdistys myös oppimattomia säätyjä varten.¹³

Vaikka Ståhlbergin kreivi Rehbinde-rille lähettämä esitys SKS:sta ei olekaan asiakirjana merkillinen, se ansainnee kuitenkin varhaisena seuran esittelynä tulla julkaistuksi.

* * *

Eders Excellence,

Det i Helsingfors för nie år sedan af härvarande Litteratörer stiftade Sällskap till befordrande af Finska Språkets och Litteraturens förkofran, frambär till Eders Excellence sin ödmjukaste anhållan, att i Eders Excellence få vörda sin Heders-Ledamot, och att, genom Eders Excellences bifall till Sällskapets bemödanden, vinna högre betydelse.

Det Finska Fosterlandet har rönt så många vedermälen af det hägn, Eders Excellence skänker Wetenskaperna och Litteraturen: Sällskapet äger derföre den tillförsigt, att Eders Excellence lika ynnestfullt skall hugna detsamma med sin välvilja.

Finska Litteratur-Sällskapet utbeder

⁸ SKS:n vuoden 1895 jäsenluettelon mukaan. Joissakin hakuteoksissa esiintyy väärä tieto, että Armfelt olisi kutsuttu kunniajäseneksi jo v. 1838.

⁹ Elmgren, mts. 14—15.

¹⁰ Nurmio, mts. 110.; J. V. Snellman, Kootut teokset IV s. 307.

¹¹ Em. jäsenluettelo.

¹² Em. jäsenluettelo.

¹³ Snellman, mts. 551 viittauksineen.

sig äran att få innesluta sig i Eders Excellences ynnest och bevägenhet.

På Finska Litteratur-Sällskapets vägnar:

Joh. Gabr. Linsén

Carl Henr. Ståhlberg

Helsingfors den 6te Junii 1840.

* * *

Kort berättelse om Finska Litteratur Sällskapets uppkomst och verksamhet.

Lifvade af begäret, att befrämja ett viktigt fosterländskt intresse, förenade sig några i Finlands hufvudstad bosatta inhemska Litteratörer år 1831, att hos Kejsarliga Alexanders Universitetets Rector anhålla om tillåtelse att stifta ett Sällskap under namn af *Suomalaisen Kirjallisuuden Seura*, hvilket skulle hafva till ändamål, »att utbreda kännedom om Fosterlandet och dess Historie i sin vidsträcktaste omfattning, att befördra odlingen af dess Språk och framkalla på detsamma icke blott en Litteratur för bildade Landsmän utan ock skrifter, tjenliga till nyttig läsning för de lägre Folkklasserna».

Sedan Universitetets Rectors tillåtelse till detta förehafvande blivit erhållen, var det Sällskapets första omsorg att närmare bestämma målet och ordningen för sin verksamhet och blefvo i sådant afseende Statuter utarbetade och antagna. Sedermera har Sällskapet under sin Nio åriga tillvaro oafbrutet egnat sin uppmärksamhet åt de bemödanden, vilka det i § 1. af sina Statuter föreskrifvit sig. Det fält Sällskapet haft att odla har dock varit för vidsträckt och härförinnan för litet bearbetadt för att Sällskapets af blott ringa tillgångar understödda verksamhet kunnat så snart lönas af en rikare skörd, änskönt Sällskapets personal, genom inkallande till medlemmar af ej blott de fleste Lärare vid det Finska Universitetet utan äfven andra för Sällskapets ändamål nitälskande landsmän, mest af Lärare- och Embetsmanna klasserne, äfvensom åtskilliga utländska Litteratörer, efterhand vunnit den betyd-

liga tillökning, att antalet af Sällskapets ännu lefvande medlemmar uppgår till något öfver 400. Hvad Sällskapet hittills åstadkommit består hufvudsakligast i följande stycken:

Dels genom köp dels genom föräringar af Landsmän eller utländska Litteratörer och lärda Sällskaper, har Sällskapet efterhand kommit i besittning af en samling af 573 dels tryckta dels handskrifna större eller mindre böcker och skrifter till största delen rörande Finska språket och litteraturen, eller på sagde språk författade. Särskildt förtjenar att nämnas, att Sällskapet äger i sin vård rika samlingar till ett blifvande Finskt Lexicon förnämligast gjorda af framlidne Lectorn i Finska språket vid Kejsarliga Alexanders Universitetet Doctor Carl Niklas Keckman och har Sällskapet i afseende å bearbetandet af detta Lexicon vidtagit förberedande åtgärder.

Äfven till en Antiquitets samling är grunden lagd genom några till sällskapet förärade fornfinnska vapen, verktyg, med mera. Framför allt har dock sällskapet låtit sig angeläget vara, att undan glömskan rädda de i den Finska allmogens minne hittills bevarade Fornsånger (Runot) av mythiskt, episkt eller lyriskt innehåll, äfvensom Finska Ord- och Språk, Gåtor, Sagor och Berättelser, såvida sådana fornlemningar ej blott äro viktiga såsom minnesmärken af Folkets äldsta tillstånd, i det troget skildra dess lynne och tänkesätt, utan äfven äga värde dels i poetiskt hänseende, dels genom de upplysningar forskaren af Finska språket ur dem kan hema.

För framgången af detta sitt bemödande har Sällskapet i synnerhet att tacka en af sina Ledamöter, Provincial Läkaren i Kajana, Doctor Elias Lönnrot, hvilken icke allenast gjort vidsträckta resor dels på egen dels på Sällskapets bekostnad, för att ur allmogens mun upptäckna sådana Fornsånger, Ord- och Språk m.m., utan äfven med utmärkt skicklighet ordnat de

gjorda samlingarna av episka och lyriska sånger. De förnämsta frukterna av hans bemödanden äro:

Ett episkt Skaldeestycke i 32. sånger, utgifvet under titel: *Kalevala*, och tryckt här i Helsingfors år 1835 i tvenne band;

En betydlig samling af äldre lyriska sånger, som utgifvas under titel: *Kanteletar*, i trenne band, af hvilka det första redan är tryckt och de följande inom kort skola lämna pressen.

Efterhand blifva äfven de öfrige af Doctor Lönnrot gjorda samlingar på Sällskapets bekostnad genom trycket utgifna.

I ändamål att göra dylika samlingar har också Magister Docens Matts Alexander Castren gjort resor dels på egen dels på Sällskapets bekostnad.

Genom Sällskapets föranstaltande har äfven en Folkskrift af mycken förtjänst, en af framlidne Lector Keckman gjord Finsk öfversättning af den berömde Tyska Författaren Zschoche's Goldmacherdorf, blifvit under titel: *Kultala*, år 1834 af trycket utgifven.

Dessutom har Sällskapet understött utgifvandet af Finska Tidskriften *Mehiläinen*, som genom Doctor Lönnrots föranstaltande utkommit åren 1836, 1837, 1839 och 1840, i förening af en särskild historisk afdelning, som åren 1836 och 1837 utgjorts af Allmän Historie, år 1839 af Finska och 1840 af Ryska Historien.

Wäl har Sällskapet äfven genom ut-

satta täflingspris sökt framkalla skrifter i ämnen rörande Finska Språket och Litteraturen; men hitintills hafva inga sådana till Sällskapet inkommit, som skulle kunnat af detsamma till alla delar godkännas.

De af Sällskapet uppgifna täflingsämnen hafva varit: 1mo En Svensk eller Tysk översättning af *Kalevala*. 2do En systematiskt ordnad Finsk Mythologie. 3^{io} En undersökning om det i Finska Språket förekommande Verbium Medium eller Reflexivum. 4to Ett på Finska författadt Äreminne öfver framlidne Kanzli Rådet och Ridd. Henr. Gabr. Porthan. 5to En Finsk öfversättning af Lector Runebergs Poëm: *Elgskyttarne*. 6to Utarbetning af en Finsk Prosodie, hvari bör utvecklas, huruvida Finska Versbyggnaden är grundad på stafvelsernas quantitet eller accent.

Sällskapets penningefond utgjordes på års dagen den 16de nästlidne Martii, af 4000 Rubel Förräntade Kapitaler, 1979 Rubel Resterande Ledamots afgifter, 60 Rubel Resterande Intresse medel och 164 Rub: 46 kopek Contant Behållning, allt Banko Assignationer. Denna fond kommer dock att under året lida en betydlig minskning både genom tryckningskostnaden för *Kanteletar* och andra dryga utgifter som öfverstiga den beräknade inkomsten under året.

Helsingfors den 6te Junii 1840

Carl Henr. Ståhlberg

Finska Litt: Sällsk^s n.v. Secreterare

MATTI KLINGE